

Tervezte: dr. Hajdú Lajos

játékok életkor, nyelvi nehézségi fok, térigény és az automatizálható nyelvi készségek szerinti csoportosítását, amelynek segítségével a szaktanár megbízható szaktanácsot kap a játék optimális felhasználási lehetőségére is.

Az orosz nyelvi szakkörökön vagy kísérleti óvodás csoportokban sikeresen feldolgozhatóak a korhatár nélkül játszható játékok (pl. Kezeket az asztalra, Tűz-víz, Mit visz a kishajó?). Az orosz kultúra játékos formában való megközelítése az iskolás korosztály számára is vonzó.

A mozgásos játékok a szellemi és a fizikai felkészülést egyaránt szolgálják. A kisiskolások idegen nyelvi teljesítményszintjét egy találós kérdés vagy mondóka magasabb szintre serkenetheti. A felső tagozatos orosz nyelvi órákon passzivitást és gátlást feloldó, ugyanakkor kedvet és hangulatot teremtő lehet pl.: a Labdanyelvten, vagy a Táncolj, bábu, vagy Amerikából jöttünk stb. játékok eljátszása.

A szerző nyelvtanári tapasztalatait méltón kamatoztatva hasznos felvilágosítást nyújt a szaktanár számára arról, hogy melyik játék milyen nyelvtani anyagrészt begyakorlására alkalmazható. A főnév—melléknév, igeragozás játékos formában való begyakoroltatása jól szolgálja a nyelvtani ismeretek teljesítményképes tudássá alakítását. Az idegen nyelvi beszédkészség fejlesztése — a „Beszélgessünk!” „Mit kérdezzek?” „Mit kérdeztél?” „Tudsz kérdezni?” — beszédre készítő játékok eljátszásával a diák számára szinte észrevétlenül valósulhat meg. Előd Nóra bevezető tanulmánya a játékok módszerét kimerítő pontossággal írja le, jó ötleteket ad a szaktanárnak a játékok optimális felhasználására. Az orosz nyelvi órai felhasználás eredményességét jól szolgálja, hogy a játékok nagy része nem idegen a gyermekeknek, szinte a nemzetközileg is legelterjedtebb óvodás játékokra épít! Így a játék során maguk a gyerekek találják majd ki a játékok magyar megfelelőit. Az azonos játéksituáció megkönnyíti az orosz nyelvi kifejezések megértését és megjegyzését.

Az általános iskola IV. osztályában az orosz nyelvtanulás kezdetén az idegen nyelv új hangrendszerével való megismerkedés során különösen hasznosak lehetnek a kiszámolós mondókák. Az orosz nyelvi artikulációs bázis megszilárdításakor a magyar nyelvben elő nem forduló hangok (kemény l, kemény i) megtanításánál a kiszámolós mondókák melodikus formája a gyermekeknek érdekes és vonzó formában gyakoroltatja be a helyes orosz nyelvi kiejtést. A játékos forma észrevétlenül segít át a kezdeti nehézségeken, és elkedvetlenítés helyett inkább sikerélményhez juttatja az orosz nyelvvel ismerkedő kisiskolást.

A könyv ötletes játékait megismerve jó szívvel ajánlom mindazokat minden, a játékos szellem iránt fogékony orosz nyelvtanár kollégám figyelmébe.

Tankönyvkiadó, Bp., 1987. p. 251.

DR. HORVÁTH GYULÁNÉ

Szerkezeti földgömbnek is nevezik ezt a szemléltetőeszközt, amelyet a Tanért az utóbbi időben forgalmaz. Egy jól összeállított és megtervezett földgömbről van szó, amelyet egyszerűen lehet használni a földrajzóra keretein belül. Mint szemléltetőeszköz elsősorban az új lemeztektonika elméletben használt természetföldrajzi fogalmak kialakításánál nyújt hasznos segítséget a tanár számára. A földgömb — tervezésénél fogva — újszerűen ábrázolja a földfelszínt, valamint belső felépítettségét, elsősorban a gömbhéjas szerkezetet. A metszet formájában elkészített földgömb két vasmagos (azaz geokémiai) és három vasmag nélküli (azaz geofizikai) földmodellt mutat be. Ezáltal szemléltethetővé teszi (színes formában) azokat az elméleteket, amelyek a múlt és jelen században születtek a Föld belseje differenciálódásának bizonyítására. A metszetek bemutatják a Föld belső felépítését, annak anyagi és fizikai jellemzőit. Jól lehet látni és szemléltetni a Föld belsejében kialakult sűrűség, nyomás, a földrengéshullámok terjedésének változásait, de jól ábrázolja a hőmérséklet alakulását, anyagi összetételét, a gömbhéjak vastagságát, a mélységi határfelületeket, valamint az óceáni és kontinentális lemezek vastagságkülönbségeit.

A földgömb alkalmas a Föld felületének tanulmányozására, szemléltetésére, a rajta ábrázolt jelek, színhatások segítségével több természetföldrajzi fogalom megmagyarázására. Tetszetősen alkalmazza a színfoltokat, színárnyalatokat egymás mellett a lényeg kiemelésére. Nagyszerűen határolja el az óceáni és kontinentális lemezek egymástól, a törési felületeket, a transzformvetőkkel szinte térben ábrázolva tünteti fel. A nagylemezek elnevezését a betűk nagyságával is jól érzékelteti, de a kislemezekből is többet feliratosan ábrázol, amelyet a tanulók könnyen, olvashatóan érzékelhetnek.

A szétszedhető földgömb-modell külső térképének, a lemeztektonikai elmélet tanításánál olyan fontos — a felszíni szerkezeti — morfológia és a természetföldrajzhoz szükséges egyéb felszínábrázolásokat együtt alkalmazza, melynek segítségével a tanulók jobban megértik az ok és okozati összefüggéseket. Lehetőség ad a Föld belsejében és a felszínen lejátszódó folyamatok jobb megértéséhez, a jártasság megszerzéséhez, mint pl.: a gömbhéjas szerkezet kialakulása, a közetlemezek vízszintes mozgása, a fiatal lánc-hegységek alakulásának folyamata, a transzformvetők kialakulása, a földrengés és a lemezszegélyek kapcsolata, a belső hőmérséklet összefüggése a kéregmozgással stb. Külön színnel ábrázolja a masszívumok helyét a kontinensek területén.

Mivel az általános iskolák és a gimnáziumok földrajz tananyagát a tanterv úgy határozza meg,

hogy a természetföldrajz abban jelentős szerepet kap, így annak eredményes tanításához a földgömb szinte nélkülözhetetlen eszközként számíthat. A legújabb földrajztankönyvek pedig a szilárd kéregben (litoszféra) lejátszódó folyamatokat, ezek kölcsönhatásait a lemeztektonika alapján nagyarázzák, mint pl.: Eurázsiai hegységrendszer és az Andok felgyűrődését, a mélytengeri árkot, a nagy szigetíveket, az óceáni hátságok kialakulását stb.

A szerkezeti földgömb nemcsak a földrajz-tanítás igényeit elégíti ki — a régivel szemben — magasabb fokon, hanem olyan információkkal is szolgál, amelyek feldolgozását szakköri vagy diákköri foglalkozásra tervezheti a szaktanár, pl. morfológiai törvényszerűségek vagy földszerkezeti elméletek.

A földgömb tartalma és kivitelezése lehetővé teszi felhasználását a szaktanárok továbbképzésén, földtudományi előadások tartásán is.

A helyes szemléltetés, valamint a földrajzi fogalmak eredményes kialakítása céljából kívánatos, hogy minden iskola szertárában a „Szétszedhető Föld-modell”, vagyis a szerkezeti földgömb ott legyen.

DR. BAGDI SÁNDOR

Lőrincz Zsuzsa—Irina Oszipova

„FORTOCSKA”

Nagyon jó gondolat volt a rádiónál és a televízióban ismert sorozat megjelenítése könyv alakban. A nyelvvel ismerkedő gyerekek, de még a 7—8. osztályosok is kedvvel olvashatják a rövid, érdekes, mesészerű történeteket.

Miért olyan meggyerő ez a könyv a pedagógus számára, miért lelkesedhetnek érte az olvasók?

Nagyon okos pedagógiai megfontolások, gyermekeszeret, az életkori sajátosságok, a gyermeki érdeklődés figyelembevétele jellemzi a mű szerkesztését, felépítését. A rövid, párbeszédes olvasmányok nem nehézkesek, nem szájbarágós szövegekből állnak. Már a nyelvtanulás kezdetén is elég könnyen megértik a gyerekek. A *játekosság*, a *vidám hangulat*, a *kedves humor* fontos alapotívuma minden olvasmánynak. Ezt hangsúlyozzák, fokozzák a kifejező, színes illusztrációk, amelyeket Pásztor Ágnes készített. A képek szintén segítik a tanulók érdeklődésének felkeltését.

Az olvasmányok felépítésére jellemző a következetesség. Magyar nyelvű, rövid hangulatteremtő bevezetéssel indítanak a szerzők — ezek a szövegek felkeltik az érdeklődést a téma iránt. Utána következik az orosz párbeszédes történet, mesefigurákkal. Minden szereplő kedves, vonzó,

közel áll a gyerekekhez. A Boszorkány a főszereplő, az ő birodalmában játszódik a 30 olvasmány cselekménye. A Boszorkány külsőre ugyan nem túl vonzó, de jószágos, szereti a gyerekeket, az állatokat, a vendégeket, a virágokat, mindig kitalál valami érdekes dolgot. A könyv lapjain megjelenik Hófehérke és a hét törpe, Hamupipőke, Piroska, az újabb mesékből, a XX. századból a Robotember stb. A gyerekek vidáman élnek, dolgoznak, játszanak — pl. Ivanuska kovbojosdit játszik. Ez a rövid felsorolás is érdekelteti a könyv *változatos témáit*. Mindennapi életünk nagyon vidáman, *szórakoztató formában* jelenik meg — pl. a Robotember segít Hamupipőkének, Jujdefáj doktor meggyógyítja a szürke farkast stb. A szövegekben gyakran találkozunk versrészekkel, amelyeket a szovjet gyermekirodalom jeles képviselőitől idéznek a kötet összeállítói (K. Csukovszkij, Sz. Marsak stb.). A versikék fokozzák a hangulati hatást.

A szövegekben az *előbeszéd* fordulataival találkozunk. Szívesen olvastam a sok örömteli felkiáltást. A mondatok többsége rövid, nem bonyolult, elősegíti a helyes orosz intonálás elsajátítását. Az intonációk minden fajtája előfordul a szövegekben. A nyelvtan tanuláshoz szintén ad segítséget a Fortocska. A szövegek nyelvtani felépítésében is a fokozatosság elve érvényesül. Először az egyes szám használata, majd a többes számé következik, igemódok, az előjárók vonzata stb.

Az olvasmányok szókincsére jellemző, hogy elsősorban egyszerű szavakat használnak. Gyakoriak a nemzetközi, a latin eredetű szavak — pl. mimóza, rózsa, mák stb. Ezek könnyen értethetők, s általuk jobban figyelhethetnek a tanulók a magyar és az orosz kiejtésbeli különbségekre. Az új szavakat oroszul és magyarul megtalálják a lapszéleken.

A szép és értékes kötetet ajánlom az oroszórákra IV. osztálytól kezdve, nemcsak a jó oroszoknak, a nyelv iránt érdeklődőknek, a fogékonyoknak, hanem a gyengébbeknek is. Ők is örömeiket lelhetik a Fortocskában. Szakköri foglalkozásokra szintén melegen ajánlom. Ott feldolgozhatják a gyerekek az egyes meséket, előadást készíthetnek ezek alapján. Felöltözhetnek a mesék szereplőinek; bábokkal is eljátszhatják a mesék közül azokat, amelyek különösen megnyerték tetszésüket. Ez utóbbit egy-egy oroszóra is javasolom.

Bízom benne, hogy mind az orosz szakos kolégák, mind a nyelvet tanulók örömmel olvassák ezt a kötetet, amely jelentős mértékben fokozhatja az orosz nyelv tanulása iránti érdeklődést.

RTV — Minerva, Bp., 1987.

LAVOTHÁNÉ DR. JÁGER KATALIN